Kmetijski delavci na državnih kmetijskih posestvih LRS bodo prejemali posebne dajatve

Na državnih kmetijskih posestvih (gospodarstvih) republiškega in lokalnega pomena, na ekonomijah državnih gospodarskih podjetij, uradov in ustanov v območju LRS je bilo doslej zelo pereče vprašanje pogodbene delovne sile in njenih življenjskih pogojev, veselja do uspešnega dela v kmetijstvu, navezanosti na kolektiv in možnosti ustvaritve dodatnih življenjskih pogojev v prostem času itd.

Odločba o posebnih dajatvah kmetijskim delavcem na državnih posestvih LRS (Ur. list št. 1 — 10. I. 1950) daje vse pogoje, da se tudi v tem pogledu ustvari red, ki bo odgovarjal koristim socialističnega kmetijstva in življenjskega standarda ljudi, ki so se posvetili kmetijski proizvodnji.

Dela na državnih posestvih rabijo tekom leta stalno delovno silo. Da bi si jo obdržali privatni kmetovalci, so ji nudili nekatere možnosti, ki jih državna posestva niso mogla nuditi, ker niso za to imela zakonite podlage. Ugodnosti na podlagi te odločbe privatni sektor kmetijstva nikakor ne bo mogel nuditi, četudi so vezane na enoletni delovni pogol. Najmanj za leto dni mora biti državno posestvo na podlagi sklenjene pogodbe sigurno delavčeve pomoči pri opravljanju kmetijskih del. Nagrajevanje po uredbi in dajanje posebnih dajatev nudita upravi državnega posestva dovolj možnosti za primerno odškodovanje delavcev za marljivost in požrtvovalnost in za pridobivanje takih kadrov, ki bodo predstavljali to za kmetijstvo, kar predstavljajo za ostale gospodarske panoge udarniki, novatorji in racionalizatorji.

Prednost za dosego brezplačne uporabe in obdelave zemlje za lastne vrtnine, reja kokoši in rac ter največ 2 prašičev, nakup mršavih prašičev na državnem posestvu, pridobitev zgradbe za rejo živali, stelje, koruze in nadomestkov za rejo živali ter druge ugodnosti imajo tisti delavci z družino, ki stanujejo na državnem posestvu ali izven njega, ki imajo večje število družinskih članov, udarniki in nosilci častnih naslovov ter sploh delavci, ki s svojo delavnostjo pripomorejo k večjim delovnim uspehom in donosom. V dobi trajanja delovne pogodbe mora posestvo izpolniti vse pripadajoče dajatve.

Nova odločba tudi določa, kdo nima pravice na te ugodnosti, v kakih oblikah se daje upravičenim delavcem nadomestitev, če jim ni mogoče nuditi teh ugodnosti, kdaj se te ugodnosti začnejo in kdaj končajo.

Dodelitev površine zemlje nakup mršavih prašičev in nakup koruze ali nadomestkov se bo vršil po tabeli, ki vpošteva predvsem število članov delavčeve družine.

Red, ki bo ustvarjen na podlagi te odredbe v odnosih med državnim posestvom in pogodbeno delovno silo, daje možnosti vsem delovnim ljudem iz okolice državnega posestva, da se vključijo v delo in da tako izpolnijo potem dela pogoje za dostojno življenje, ki ga žitvijo delovni ljudje socialistične družbe.

Nujno je, da uprave državnih posestev čimpreje seznanijo svoje delavce s cilji in prednostmi te odločbe, pri čemer ni dvoma, da bo tvorila novi dvig življenjskega standarda delavcev iz družbenega kmetijstva. *Pul.*

Koga bomo popisali kot vojno žrtev?

Da bi olajšali delo popisnim ekipam in preprečili nepotrebne nesporazume, objavljamo navodila in odločbe, ki odgovarjajo na vprašanje, kdo velja za žrtev vojne in ga je zaradi tega treba popisati in zbrati podatke o socialnem stanju njegovih ožjih svojcev.

1. Kot vojna žrtev se smatra vsakdo, ki je v času od 6. aprila 1941, to je od napada Hitlerjeve Nemčije na Jugoslavijo, pa do 10. maja 1945, izgubil svoje življenje zaradi vojnih vzrokov in okolnosti.

Pri popisu žrtev ni važno, kje je kdo izgubil življenje, v državi ali izven nje. *Popišejo se vsi.* Ravno tako ni važno, na kakšen način je nekdo življenje izgubil. Kot žrtve se smatrajo vsi, ki so padli v borbi, ki so jih okupator ali domači izdajalci ubili, ki so umrli na posledicah ran, mučenja in lakote, zaradi bombardiranja, sovražnega ali zavezniškega, ki so brez sledu izginili v ujetniških in koncentracijskih taboriščih, na prisilnem delu, med begom itd

2. Tistih, ki so med vojno umrli naravne smrti, ne bomo popisovali. Popisali pa bomo tiste, pri katerih je bila, ta sicer naravna smrt, posledica vojne in vojnih okolnosti. Ne pride torej v poštev nekdo, ki je v izseljeništvu ob normalnih življenjskih pogojih umrl zaradi starostne onemoglosti, kot žrtev pa bomo smatrali vse one, ki so pomrli v raznih koncentracijskih taboriščih zaradi težkih pogojev življenja.

Logično je, da bomo popisali tudi tiste, ki so umrli tudi po 10. maju 1945, če je bila smrt posledica rane, dobljene za časa vojne, ali bolezni, na kateri je obolel za časa vojne zaradi vojnih okolnosti, na njej tudi po osvoboditvi stalno hiral in umrl po 10. maju 1945. Nekdo je na pr. v logorju zaradi splošne oslabitve, mučenja in pretepanja, obolel na težki bolezni, po vrnitvi v domovino ni mogel ozdraveti in je na posledicah te bolezni končno umrl. Tak primer bomo smatrali kot vojno žrtev.

3. Že iz navedenega je razvidno, da popisne ekipe ne smejo ravnati šablonsko, ampak individualno, od primera do primera, v skladu s splošnimi navodili. Upoštevati je treba, da je mnogo naših ljudi izgubilo življenje tudi v sovražnih formacijah, ker so bili simpatizerji narodnoosvobodilne vojne ali pa so celo zanjo delali, pa so bili odkriti in ubiti. To so posebni primeri, v katerih bodo popisne ekipe morale podatke preveriti in če so resnični, padlega vpisati kot vojno žrtev. Na drugi strani pa ne bomo vpisali na pr. vse one, ki so bili žrtev bombardiranja. Če za nekoga vemo in ugotovimo, da je bil član Kulturbunda ali podobne organizacije, ga kot žrtev ne bomo vpisali. Ponavljamo, da je potrebno, da popisne ekipe vsak dvomljiv slučaj dobro in objektivno presodijo pred odločitvijo o vpisu ali ne.

Na splošno naj velja, da se dvomljivi slučaji vpišejo s p r i p o m b o. Boljše je, da se nekoga, za katerega se bodo podatki naknadno lahko preverili, vpiše, kakor pa da se nekoga prezre ali izpusti.

V primerih, da svojci neke žrtve živijo na več krajih, kot na pr.: starši padlega živijo v Metliki, brat pa v Mariboru, bomo ravnali na sledeči način: po pravilih se vsakdo vpiše tam, kjer je živel pred vojno in zani dajo podatke njegovi najbližji svojci. V tem primeru bi bili to starši v Metliki. Zaradi sigurnosti pa naj ga vpiše tudi brat v Mariboru, okrajna komisija v Mariboru pa te podatke dostavi okrajni popisni komisiji v Metliki. Da pa bi bilo čim manj podobnega administrativnega dela, priporočamo, da se svojci pravočasno, t. j. do 1. febr. ustmeno ali pismeno sporazumejo, kdo bo o kom dal podatke.

To navodilo naj velja tudi za popis v vojski, zlasti za one borce, podoficirje in oficirje, ki pripadajo neki drugi republiki (Bosna, Črna gora)

Izvršni odbor MLO Ptuj je sprejel na 1. seji osemnajst sklepov

Izvršni odbor MLO Ptuj je 5. januarja t. l. drugič zasedal ter rešil vrsto vprašanj gospodarskega in personalnega značaja.

Poverjenik za komunalno gospodarstvo tov. Rudolf Ivan je v poročilu predočil IO MLO gospodarske uspehe in težave v letu 1949 ter pozval vse sočlane MLO, da v letu 1950 resno obravnavajo vse gospodarske probleme mesta, ki temeljijo na potrebah delovnega ljudstva, na obstoječih in povečanih osnovnih sredstvih in na živahnem sodelovanju vseh požrtvovalnih in zavednih delovnih meščanov.

Ponovno izvoljeni preds. MLO Ptuj tov. Vogrinec Janko

Vsakdanje življenje je zahtevalo ustanovitev delavnic

Mestne obrtne delavnice, čevljarska delavnica, mizarska delavnica, žaga, mestna barvarna in apretura, šiviljska krpalnica, gradbena ekipa, kopališče, pogrebni zavod, priprega, stanovanjske zgradbe, ekonomija itd. služijo zahtevam potreb mestnih prebivalcev, vezanih na osnovne in dodatne možnosti planskega gospodarstva v Ptuju. Ves čas po osvoboditvi se je v teh podjetjih, v kolikor so takrat obstojala, odvijalo življenje, ki je zahtevalo dobre, ljudstvu predane in strokovne kadre, primerna sredstva in orodje ter potrebni material. Notranje in zunanje življenje teh podjetij je oblikovala borba za izpolnitev dnevnih nalog, za zadovoljitev planskih nalog in za ustvaritev nadaljnjega razvoja mestnega gospodarstva.

Koncem leta 1949 je bilo mogoče ugotoviti prednosti celoletnega dela in ustvarjanja. Pri tem odkrite ovire predstavljajo ostanke starega gospodarskega reda. Ti ostanki tvorijo del vojne zapuščine. Red dela v 1950. letu je usmerjen predvsem proti vsem oblikam gospodarske zaostalosti in spravljen v sklad s planskim gospodarskim redom.

Plan je bil dosežen in presežen

Planske usluge in stroški kovinskih delavnic MLO so v letu 1949 znašale 4,630.000.— din. Njihova vrednost je bila presežena za 7 odst. Po vrednosti storitev je sledila kovinskim delavnicam barvarna in apretura s 153 odst. izpolnitvijo plana, mizarske delavnice s 116 odst., žaga s 101 odst., klobučarna s 116 odst., čevljarska delavnica s 95 odst. in šiviljska krpalnica s 115 odst. plana.

Od kadra je bilo odvisno življenje v podjetjih

Večina članov upravnega in delovnega kolektiva vseh gospodarskih resorjev je tekom leta v pravilnem delovnem odnosu mnogo pripomogla k uspešnemu delu, k pravilni uporabi orodja in naprav ter k racionalnemu izkoriščanju materiala. Tekom leta 1949 izvršene premestitve 15 članov strokovnega kadra iz mestnih obratov v zvezna in republiška podjetja so dokaz pravilnega pritegovanja, vzgajanja in usposabljanja kadrov za odgovornejša mesta. Dva kvalificirana delavca sta odšla za tri mesece na pomoč rudarjem. Šest delavcev je odšlo za čas on 1 do 3 mesecev na gradnjo avtostrade Zagreb—Beograd in na graditev novega Beograda. Deset učencev v gospodarstvu je bilo poslanih na enomesečni tečaj v Celje, ki se je vršil v šoli učencev v gospodarstvu kovinske stroke. Nekateri poslovodje in uslužbenci so pomagali tudi pri izvajanju raznih terenskih akcij in nalog. S tem so dokazali, da niso samo zase zainteresirani kruhoborci, temveč ljudje, ki so v stanu pomagati državnemu aparatu na vseh straneh družbenopolitičnega gospodarstva, ne pa samo na sektorju, za katerega so se strokovno usposobili.

Pomanjkanje orodja je zadrževalo razvoj

Nepopolno in nezadostno orodje in naprave so predstavljale v letu 1949 pri delovnem kolektivu eno izmed ovir hitrejšega in racionalnejšega razvoja.

Pomanjkanje nožev za skobelne stroje, svedrov, tračnih in krožnih žag ter pogonskega jermenja je predstavljalo za mestne mizarne resen problem. Nove žagine liste in pogonsko jermenje je ves čas pogrešala mestna žaga. Stari šivalni stroji krpalnici mnogo ne koristijo in niti zdaleč ni z njimi mogoče doseči kapaciteto novega stroja. Obrabljena armatura mestne priprege bo trajala samo še kratek čas. Enako slab vozni park. Brez škropilnega avta si ni mogoče zamisliti učinkovitega škropljenja mestnih ulic. Črpalne naprave za mestni vodovod so bile v letu 1949 nedosegljive.

Razpoložljivi material je moral biti racionalno izkoriščen

Glede materiala in surovin je bil leta 1949 problem še resnejši. Česar ni bilo mogoče dobiti po vezanih enotnih cenah, je moralo biti kupljeno po visokih komercialnih cenah, kar je naglo črpalo mestni proračun. Nezadostne količine žice za kovinsko delavnico in raznega drugega kovinskega materiala, stavbnega lesa, kleja, stavbnega in pohištvenega okovja za mizarsko delavnico, instalacijskega materiala, desk za pode, bencina, anilinskih barv, sode, mila in premoga za barvarno in apreturo, zidne in strešne opeke, žičnikov, lesa za polaganje podov, cementa in betonskega železa za mestno gradbeno ekipo, pralnega praška, mila, brisač za čiščenje kopališča, trdega in mehkega lesa ter žebljev za pogrebni zavod, sesalnih in zračnih gumijastih cevi, železnih in medenih spojk, podkev in podkovskih žebljev za mestno priprego, materiala za omrežje javne razsvetljave in žarnic, cevi za odtočne kanale itd. so predstavljali vrsto težav, preko katerih ni bilo mogoče priti drugače kot s skrajnim izkoriščanjem vsega uporabljivega materiala. Nezadostna sredstva za graditev stanovanjskih zgradb, za nabavo črpalnih naprav za mestni vodovod, za zgraditev novega letnega kopališča in za druge važne adaptacije so sicer omogočile izvršitev nekaterih adaptacij in nabavo nekaterih strojev ter naprav in opreme, prevoznih sredstev in instrumentov za brivnico, čevljarsko delavnico, opreme za mestne gostilne, mestne pekarne, za mestno ekonomijo in zalogo piva, za projektirano milarno, za kavarno »Moskva« in za nove svinjake MLO Ptuj. Vse to pa je del obstoječih potreb.

Kljub temu so bili doseženi znatni uspehi

Vsakdo od delovnih ljudi, ki je opazoval gospodarsko delavnost v Ptuju, ki je dosegla v letu 1949 vrednost 11 milijonov 698.000 din, je moral priznati, da so bili kljub vsem težavam doseženi znatni uspehi. Plansko izdelovanje žičnega pletiva, nešteta popravila kmetijskega orodja, elektroinstalacije, ključavničarska in kleparska dela, vodovodne instalacije, žaganje in mizarska dela, otvoritev krpalnice, brivnice in čevljarske delavnice, pristopitev k pripravam za obratovanje milarne, barvanje in kemično čiščenje tkanin, popravila zgradb občeljudske imovine, tlakovanje ulic, popravila odtočnih kanalov, adaptacije kopališča, izvršitev neštetih voženj s konjsko vprego, čiščenje ulic, ureditev parka, zgraditev rezervoarjev za mestni vodovod, povečanje mestne ekonomije, dvig živinoreje in perutnine, zalaganje trga z zelenjavo, izvršitev adaptacij na ekonomiji itd. niso slučajni uspehi, temveč uspehi napornega in nesebičnega dela odgovornih in ljudstvu predanih delavcev. Vse podatke poročila je tov. Rudolf potrdil s številkami.

Leta 1950 bodo doseženi novi uspehi

Leta 1950 bodo doseženi novi koraki bliže napredku mestnega gospodarstva in življenjskega standarda v mestu živečih delovnih ljudi. Novi ljudski odbor bo stal trdno na braniku novega družbenega reda ter bo v imenu ljudstva preprečeval vsak poskus nereda v razvoju, birokratizma in življenja brez upoštevanja množice.

Članom delovnih kolektivov vseh mestnih podjetij bo treba posvečati vso pozornost, da bo odgovarjala praksa načelu, da so ljudje najdragocenejše, kar imamo. Potem se bodo ti počutili v obratu kot doma. Težave bodo skupno premagovali, ob uspehih pa se skupno veselili.

Novoletna darila v vrednosti 100.000 din

Poverjenik za socialno skrbstvo tov. Zorčič je podal poročilo o obdaritvi 146 oseb z mestnega področja ob novem letu v skupni vrednosti 100.000 din.

18 sklepov prve seje

Izvršni odbor MLO je na drugi seji sprejel skupno 18 sklepov, med katerimi je tudi sklep, da bo pričela mestna ekonomija gojiti kulturno vrbo, da bo na mestni ekonomiji postavljena sadna sušilnica, da bo bencinska črpalka podjetja »Jugopetrol« premeščena s Kvedrovega trga drugam, da bo imela centralna lekarna svoje prostore v pritličju finančnega odseka OLO. Ostali sklepi so personalnega pomena in se nanašajo na spremembe položajev nekaterih uslužbencev in na spremembe njihovih prejemkov. Sklenjeno je bilo tudi, da bo nabavljena potrebna obleka za škropilce sadnega drevja in da bo spravljeno v red vprašanje garantirane preskrbe potom OB LO Maribor in OLO Ptuj z ozirom na 100 odst. izpolnitev vseh obvez na področju MLO Ptuj.

Dan prihodnje seje ni bil določen.

N. R.

M. Ilitn

Priroda in ljudje

GRADITELJ, GRADIVO IN POGONSKA SILA

Če hočemo preobraziti zemljevid neke dežele, ga moramo pazljivo in na nov način proučevati.

Graditelji naših velikih vodnih poti in novih vodnih elektrarn ne gledajo na prirodo z istimi očmi kakor njihovi predniki, inženirji preteklih let. Za naše graditelje so gore, slapovi in jezera gradivo, ki ga lahko obdelujemo. Zemljevid jim pove marsikaj, česar mnoga pokolenja pred njimi na njem niso znala brati.

Iste reči lahko vidijo različni ljudje različno. Kdor hodi po gozdu zato, da bi našel primerno drevesce bodisi za ribiško palico ali za pračo ali za lok, ne gleda enako kakor tisti, ki se je prišel v gozd sprehajat. Ogleda si sleherno steblo, njegovo obliko, njegove krivine in rogovile. Ribiško palico pa dobi iz ravnega in tenkega stebla, burklje ali pračo si napravi iz rogovile, lok pa iz prožne in močne veje.

Prav tako opazuje vijuge rek in površinsko lice zemlje tisti, ki išče v prirodi gradivo in pogonske sile za gradnjo.

Kjer se dve reki zelo približata druga drugi, lako izkopljemo prekop in povežemo obe reki v eno vodno pot.

Kjer imamo gorsko jezero, lahko izvrtamo predor, da se bo skozenj odtekala jezerska voda in namakala polja.

Kjer je na reki vijuga, lahko dobimo pogonsko silo.

V takšni vijugi teče na primer Volga nedaleč od Kujbiševa (Samare). Tam nenadoma zagradi reki pot grmada Žegulskih gor, kakor bi se dvignila iz zemlje. Te gore so se bile zares dvignile iz zemlje. Pred davnimi, davnimi časi je tu počila zemeljska skorja in eden od obeh robov razpoke se je dvignil v višino — tako so nastale Žegulske pečine. Volga je zadela ob pregrado in jo je morala obiti v dolgem ovinku na vzhod.

Ljudje so se vozili po tem ovinku okoli Žegul in niso izgubljali samo časa, ampak tudi zapravljali kurivo pod kotli na parnikih. Učenjaki so govorili o zemljepisni in geološki nepravilnosti. Nikomur pa ni prišlo na misel, da bi se ta nepravilnost lahko popravila.

Sedaj pa so ljudje pogledali na ta ovinek z drugačnimi očmi, pogledali so nanj tako, kakor gleda graditelj na gradivo.

Vijuga, ki jo dela Volga na tem ovinku, je dolga 166 kilometrov. Razdalja med obema koncema pa je samo 25 km. Kaj, ko bi spojili oba konca vijuge s prekopom, ko bi izravnali Volgo? Pot po Volgi bi se tedaj skrajšala za več ko sto km. Koliko bi vsak parnik na vsaki vožnji prihranil na času in kurivu!

Ali pa bo lahko spojiti oba konca vijuge?

Izkopati prekop v dolžini 25 km bi bil zelo drago delo. Prihranili bi sicer na času in kurivu, toda stroški bi bili lahko večji od prihrankov.

Kaj naj torej storimo?

Spet moramo pazljivo opazovati zemljevid.

Na severnem koncu vijuge se izliva v Volgo tenka nitka — reka Usa. Ta nam pride prav kakor nalašč. V dolžini 23 kilometrov teče Usa prav v tisti smeri, v kateri je treba izkopati prekop.

Strugo za prekop imamo torej malone gotovo.

Prekopati moramo samo še zemeljsko ožino, ki deli Uso od južnega konca vijuge in ki je široka dva km.

Na istem zemljevidu pa lahko vidimo še nekaj. Izkušen hidrotehnik bo takoj pogledal na številke, ki oznamenujejo višino krajev, in opazil, da je severni konec vijuge mnogo višji od južnega.

V prekopu, ki bo spojil oba konca vijuge, bomo imeli na kratki razdalji velik strmec vode. To se pravi, da ne bomo samo skrajšali tok Volge, ampak ustvarili tudi nov močan vir pogonske sile. Vodno silo moramo izkoristiti in zgraditi vodno elektrarno.

Projekt za prekop in za vodno elektrarno je že gotov.

VOLGA TEČE NAZAJ

Ko so hidrotehniki proučevali zemljevid Volge, so spoznali, da lahko še na nekem mestu popravimo prirodo.

Vsakdo ve, da izvira Volga na Valdajski višini. Zaspano, leno, ne da bi se ji mudilo, teče s komaj opaznim padcem h Kaspiju. Hidrotehniki pa so preudarili, da je mogoče usmeriti del njene vode po drugem pobočju Valdaja; ta voda ne bi tekla v Kaspijsko, ampak v Baltsko morje. Tu pa bi se morala voda podvizati: pobočje je strmo, na njem ni mogoče zadremati. Strmoglavo bo padala voda, na pot pa ji podstavimo vodne elektrarne in tako dobimo ceneno pogonsko silo tam, kjer je najbolj potrebujemo: blizu Moskve in Leningrada.

Da bomo lahko usmerjali vodo po potrebi sem ali tja, bomo spremenili naj večje jezero na Valdaju, jezero Seliger, v veliko zajezitveno jezero.

Iz tega jezera bomo uravnali gornjo Volgo.

Od tega bo tekla voda po naši volji ali na sever, v Baltik, ali na jug, v Kaspij.

Časi svobode za reke gredo h koncu. Ne bodo mogle več živeti po svoji volji, marveč bodo morale živeti po človekovi volji. Reke, jezera in morja — elementi, ki so bili doslej svobodni, bodo imeli manj svobode. Zato pa bo imel človek več svobode.

TR. STRAŠNE BESEDE

Ni tako lahko obrzdati reko, kakršna je Volga.

Obrzdati reko se pravi, postaviti se po robu vsemu, kar se dogaja v prirodi samo od sebe. Voda na primer hoče vedno teči od zgoraj navzdol. Mi pa jo ustavljamo z jezovi in prisilimo, da se dvigne od spodaj navzgor. Spomladi prestopajo reke svoje bregove, mi pa zajemamo spomladanske povodnji na poljih in jih zapiramo v zajezitvena jezera.

Kaj pa, če voda poruši jezove in nasipe?

Zgraditi moramo jezove tako, da se to ne bo moglo zgoditi, da se bo vsak jez vključil v prirodo kot njena nova trdna sestavina.

Treba je vnaprej preudariti vse težave, vse nevarnosti.

Graditelji jezov poznajo tri strašne besede.

Prva beseda je pesek.

Pravimo, da zgradba, ki je zgrajena je še teže obstati.
na pesku, ni trdna. Toda če ta zgradba ne stoji na ulici, ampak v strugi reke, ji

Dan in noč se bori jez s pritiskom vode. Dan in noč ga naskakuje voda in ga skuša prevreči. A napad od spredaj, s čela je težaven in voda skuša svoj emoter po ovinku: gloda dno pod jezom in gloda breg, ker se stika z jezom. Pada od zgoraj čez rob in bije od zadaj z mocnimi udarci v temelj jeza.

Če je jez zgrajen na pesku, potem je zanj boj z vodo stokrat težji. Pesek je slab zaveznik jezu. Ne vzdrži napada vode in se umika.

Preden se dobro zaveš, se že voda prerije in zmaga.

Zato je pesek tako strašen — ni strašen zaradi svoje moči, ampak zaradi svoje šibkosti.

Šibkost zaveznika je včasih nevarnejša kakor moč sovražnika.

Druga strašna beseda je kras.

Kras je bolezen zemlje, bolezen kamnitnih gmot. V kamnitnih plasteh nastanejo razpoke in votline. Te razpoke in votline se vse bolj širijo in se spreminjajo v jame, vodnjake, brezna in špilje.

Kjer razsaja kras, ostajajo tla brez vode, ki uhaja po razpokah v globino. Gozdovi poginejo. Zaradi podzemeljskih nacrov se rušijo stavbe in pojavljajo se razpoke na površju.

Kjer ugotovimo kras, je bolje, da ne gradimo.

A kako naj dognamo, ali je zemlja bolna ali zdrava, ali se širijo v njeni globini razpoke in votline? Te votline se imenujejo kaverne — prav tako kakor praznine v bolnih pljučih.

Treba je vprašati geologe. Ti vedo, kako je zgrajeno telo zemlje, vedo, kje je lahko kras in kje ga ne more biti.

Zakaj in kako nastaja kras?

Ustvarja ga voda s svojim delom. Pod zemljo je mnogo vode, so potoki, reke in slapovi. Nekoč sem bil globoko pod zemljo. Ko sem se spuščal v jašek, je okoli mene šumela voda, kakor da bi močno deževalo. Spodaj sem moral iti skozi pravo vodno steno, ki mi je zagrajala pot. Tisti dan črpalke niso delale in so zato imele podzemeljske vode praznik. En sam dan je zadoščal, da so se popolnoma razdivjale.

Kaj dela voda v globini? Razjeda kamen, razkraja sadro, apnenec in dolomit.

Če je gmota take kamenine razpokana, voda z lahkoto pronica v razpoke. Ko pronikne v kamen, se loti dela: razjeda, širi razpoke, dolbe lijake in votline. Mašne votline se spreminjajo v velikanske podzemeljske dvorane. Te dvorane se gradijo brez inženirjev, nihče ne skrbi za to, da so svodi trdni. In dogaja se, da svodi ne vzdržijo obtežitve in se sesujejo. Vsa gmota, ki je ležala nad jamo, se odkruši in utrga navzdol. Kjer se izvrši tak udor, se rušijo in sesedajo hiše.

Kaj, če se udere podzemeljska votlina prav pod našim jezom?

Preden začnemo z delom, moramo preiskati, ali niso morda v globini votline, ali ni morda tam kras. Če ugotovimo v kamnu kras, se moramo zavedati, da je graditi na takem kamnu celo še nevarnejše kakor graditi na pesku.

(Nadaljevanje sledi)